

podveržena, če iz hleva na mraz pride. — Res je, de pitani živini gorki hlevi bolj teknejo, ko merzlótni: tode med gorkoto pravne primere in pa med vročo soparco je velik razloček, in hudo soparčni hlevi škodjejo tudi pitani živini.

Nasproti so pa tudi premerzli hlevi pozimi živini škodljivi, zato kér se ona v njih lahko prehladí. Pitani živini in ovcam pa posebno slabo teknejo. Če so merzli hlevi takó razderti, de merzla sapa skozi piše, in če pri tem uboga živina še pomanjkanja suhe klaje terpi, bo jela hirati in bo do dobriga zbolela.

Velika in grozno škodljiva napaka kmetiških hlevov je pa poslednjič tudi ta: de se gnoj celo zimo iz njih ne izkida, ampak de živina mora celi čas v gnojnici in v hudi soparci stati. Beríte, dragi kmetovavci, kar sim vam od tega v imenovanjih bukvah za kmeta pisal in prepričali se boste, kakó nespametno je po ti nemarni šegiravnati se. Gotova je, de večih sovražnikov nima naša domača živina, ko so prazni občni pašniki (gmajne) in pa hlevi, ki so bolj gnojnim jammam, ko prebivališu žival podobni. Kdor saj vsak teden dvakrat gnoja iz hleva ne izkida in živini suhe stelje ne dá, sam sebi gotovo škodo dela, zakaj njegova živina je pri takim ravnanju na pol slaběji, kakor bi sicer zamógla biti in si razun tega veliko boleznin naključí, namreč hude bolezni na parkljih, gnjilobo in raka v kopitih, mahovnice, rape, prisad na vimenu (ovčič ali sajovec na vimenu), prisad na očeh, meščino slepoto, pljučno jetiko, garje, uši in še clo kužne bolezni.

Kdor stelje nima, nemore nastiljati — to je res; zatega pa tudi to podučenje pisano ni. Marsikteri bi jo pa lahko imel, ko bi se vedel, kakor pravimu kmetovavcu gré. Dosti kmetov je, ki imajo stelje dovelj, ki pa mislijo, de hlev mora biti gnojna jama, ktero takó dolgo s steljo nametujejo, de živina tik stropa stoji, in de soparca gnojniga kupa čezdalje bolj zrak v hlepu ostrupí. Za te je ta nauk dan, de bi spoznali napéno ravnanje in se praviga poprijeli; sej bo le v njih lastni prid.

(Konec sledí.)

Ne korún ampak krompir.¹⁾

Brez zamere! zastonj se poganjate, vi po vetru mahate, vaš prvi zvon v Novicah 48. lista ne da dobriga glasa, zakaj če na spričevanje ene stare matere toliko zidate, de bi mogli vsi Slovenci zató krompir zdej korún klicati, kér ga je nekdej v Rovtah takó imenovati slišala, vam jest lahko sedem in sedemdeset prič povém, de so ga Krajnci precej v začetku krompir

¹⁾ Le iz tega namena damo pričujoči stostavek v natis, de nas gospod pisatelj ne bo enostranosti (Partheilichkeit) dolžil. Prijazno razjasnjenje je prav, strašno prepiranje nam je pa grozno zoperno, zatorej se ga vedno ogibamo in prepira željne spiske na vso moč zatiramo. Persiljeni damo tedej ta spisek med občinstvo, za kteriga nobeden miren Slovenec gosp. pisatelju ne bo hvale dal. Gospod Medved so v 49. listu na glas oznanili, de nobenimu besede korún ne vsiljujejo; čimu tedej toliko strastniga in prazniga hrumenja! To je pa tudi zadnji sostavek, kteriga v ti reči v Novice vzamemo, de ne bomo drugim koristnim rečem prostora kratili. Samó gosp. Medved in pa tisti, ki zamorejo skazati, de je beseda korún v kakšnim kraju v navadi, imajo pravico, še enkrat od tega kaj govoriti: zakaj ravno to je, kar želimo zvediti, vse druge besede so prazne besede, kér vsak sam vé, de je sto in sto krajev, kjer beseda korún ni znana.

imenovali. ¹⁾ In te so: moja že tudi perletna, in mojiga perserčniga prijatla še starejši mati, 75 pa jih zamolčim, ne našim bravcam nedležin biti, ktere pa vender rad povém, če jih kdo vediti želí. Tudi vaš drugi zvon le na eno stran bije.

Beseda korún je sicer res slovenska, pa je morde le po rovtarsko pokvarjena beseda koren, kakor je: kej praji? (kaj pravi?) — Krompir pa ni, in ne bo koren Wurzelgewächs, ²⁾ sondern ist ein Knollengewächs, welches am Ende seiner Wurzeln die viel gepriesene Frucht bildet. Če mu že hočete slovensko, pa bolj primerjeno ime dati, kličite ga raji: čompe, jest menim práv za práv: kepe, kar bi vtegnilo „Knollen“, pomeniti, kakor ga Dolinci okoli Krajnske Góre sploh imenujejo. Ali vse vaše perzadevanje bo vender prazno, tudi té besede se Slovenci zdej več ne bodo poprijeli, kér je beseda krompir že popolnoma poslovenjena, zatorej nam je, kakor tudi več drugih takih, postavim: rinka, pucati, frišna voda i. t. d. tudi še takó mogočin cesar clo s svojo vojsko več odvzeti ne bo mogel; ³⁾ naj ga tedaj Dolinci kličejo: čompe, Rovtarji: korún; Slovincam sploh pa per-pustite, ali vsaj nikar ne branite, ⁴⁾ ga krompir imenovati v hvaležin spominj, de so ga Krajnci beržej od Nemcov, kakor pa od Lahov iz Tersta prejeli!

Beseda krompir sicer res zlo po nemščini diši; ali koliko besedi so si tudi nekdej imenitni Rimljani od Grekov, in Nemci od Francozov i. t. d. vsvojili, kér so marsiktere popred neznane reči od njih prejeli, in z rečmi vred tudi imena, in vender jim tega še nobedin očital ni. Bodimo tedej sicer čistousniki, pa le kar je práv, ⁵⁾ kér vsaka presiljava slovenske ušesa več žali, ko veselí; in jest vam obljubim, de bote ponudeno besedo korún malo kje drugej kakor le v svojih kmetijskih knjigah našli, ktera bo pa slovenskiga kmeta vselej z nekakim neprijetnim občutjem vpičila, ko jo bo bral.

Juri Podreberniki.

¹⁾ 77 prič bi vunder vtegnilo premalo biti, zakaj pri vredništvu se je že 777 prič oglasilo, ki terdijo, de so krompir Krajnci vpervič čompe imenovali. 7777 jih je pa clo, ki si ne pustijo vzeti, de so mu vpervič podzemljice rekli.

²⁾ Brez zamere, častiti gosp. J. P.! to je prazno besedovanje. Takrat ko je beseda korún vpervič med Slovenci oživela, so ga kmetovavci in botanikarji korenkam (Wurzelgewächsen) vredovali. Oče botanike, slavni Linee, je korún grudasto ali kepasto korenino (radix tuberosa) imenoval, in kakor takrat, ga kmetovavci še zdej k grudastim korenkam (zu den knolligen Wurzelgewächsen) štejejo. De so Jussieu, De-Candolle in mlajši botanikarji grude (Knollen) in čebulo (Zwiebel) od korenik ločili in jih podzemeljske stebila (unterirdische Stämme) imenovali, to slovenski kmetovavci takrat še niso vedili; saj še Dunajski učenik kmetijstva gosp. Trautmann v svojih bukvah (1816) takóle piše: „Unter den Gewächsen mit essbaren knolligen Wurzeln stehen die Kartoffeln oben an.“ S svojim zelišarskim razsodikam niste tedej clo nič spričali, zakaj korún je stara beseda iz tistih časov, ko so krompir s korenkam vred h korenkam šteli. Kdor pa hoče kaj spričati, ne sme starih in novih časov na eno kopito djati.

³⁾ Kaj bodo neki Slovenci k temu rekli?! — —

⁴⁾ Kdo ga brani? Vredništvo Novic gotovo ne, ktero še nobenimu pisavcu besede krompir v korún prenaradilo ni. Frišne vode, pucati in enacih spakedranih besed pa ne bomo za nobeno ceno terpeli v Novicah, zató kér imamo vikši dolžnosti spolniti, kakor le nekterim glavam vstreči.

⁵⁾ Kaj pa je práv? Tega ni v stanu vsak presoditi, sicer bi kolobocija prava slovenšina bila. Vsak pameten Slovenec mora sam želeti, de se v bukvah saj čista slovenšina perhrani — te besede rajnciga gosp. škofa Ravnikarja so bile in bodo vodilo vredništva Novic. — — Še enkrat rečemo, de smo s težkim srcem pričujoči sostavek v natis dali, pa ni moglo drugači biti. Vredništvo.